

УДК 67.404.2

Гхома Муса Ібрагім Абдула, аспірант
Луцький національний технічний університет

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ МІЖРЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗВ’ЯЗКІВ

У статті досліджено економічну сутність міжрегіональних економічних зв’язків. Проведено гносеологію понять «міжрегіональні економічні зв’язки», «міжрегіональне економічне співробітництво», «міжрегіональна економічна інтеграція». Наведено та розкрито взаємозв’язок міжрегіональних зв’язків, міжрегіонального співробітництва та міжрегіональної інтеграції. Виділено визначальні характеристики міжрегіональних економічних зв’язків. Подано авторське бачення поняття «міжрегіональні економічні зв’язки».

Ключові слова: регіон, міжрегіональні економічні зв’язки, міжрегіональне економічне співробітництво, міжрегіональна економічна інтеграція, територіальний поділ праці, спеціалізація, кооперація.

Ghoma Musa Ibrahim Abdullah

ECONOMIC SITUATION OF INTERREGIONAL ECONOMIC COMMUNICATIONS

The article analyzes the economic essence of interregional economic ties. Conducted gnoseology of the concepts of «interregional economic relations», «interregional economic cooperation», «interregional economic integration». Interconnection of interregional relations, interregional cooperation and interregional integration is presented and disclosed. The defining characteristics of interregional economic ties are highlighted. The author's vision of the term "interregional economic relations" is presented.

Key words: region, interregional economic relations, interregional economic cooperation, interregional economic integration, territorial division of labor, specialization, cooperation.

Гхома Муса Ібрагім Абдулла

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ МЕЖРЕГИОНАЛЬНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ

В статье исследовано экономическую сущность межрегиональных экономических связей. Проведено гносеологию понятий «межрегиональные экономические связи», «межрегиональное экономическое сотрудничество»,

«межрегиональная экономическая интеграция». Приведены и раскрыта взаимосвязь межрегиональных связей, межрегионального сотрудничества и межрегиональной интеграции. Выделены определяющие характеристики межрегиональных экономических связей. Представлено авторское видение понятия «межрегиональные экономические связи».

Ключевые слова: регион, межрегиональные экономические связи, межрегиональное экономическое сотрудничество, межрегиональная экономическая интеграция, территориальное разделение труда, специализация, кооперация.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Сучасні трансформаційні процеси, які відбуваються в економіці країни супроводжуються регіональними асиметріями, посиленням дезінтеграції практично усіх економічних явищ та процесів, порушенням єдиного економічного простору країни, незбалансованістю структури господарства регіонів тощо. Як наслідок цих процесів – порушення економічної безпеки країни, зниження рівня національної та регіональної конкурентоспроможності, а відтак і зниження індексу глобальної конкурентоспроможності України. Підтвердженням цього є зайняте Україною у 2017 році 81 місце зі 137 країн світу [1]. У порівнянні з 2014 роком Україна втратила 5 позицій в рейтингу, знизившись із 76 на 81 місце, а показник самого індексу впав із 4,14 до 4,11 од. [2]. Така негативна динаміка потребує вирішення назрілих економічних проблем в напрямі активізації економічних процесів, забезпечення економічної безпеки країни, ефективного використання її конкурентних переваг, створення єдиного економічного простору країни, ефективної імплементації регіонів у єдиний економічний простір країни тощо. Одним із інструментів вирішення даних проблем є забезпечення міжрегіонального економічного співробітництва шляхом формування стійких міжрегіональних економічних зв'язків. Регіон є економічною системою, відкритість якої проявляється через взаємодію з іншими регіонами, внаслідок чого формуються міцні зв'язки у різних видах економічної діяльності та на різних територіальних

рівнях. Не винятком є такий вид економічної діяльності як будівельний сектор України, який має важливе соціальне значення через зближення умов проживання в сільській і міській місцевостях, покращення соціально-економічних умов життя населення, розширенні матеріально-технічної бази, нагромадженні національного багатства України [3]. Будівельний сектор посідає третє місце за обсягом валового внутрішнього продукту і займає близько 17% працюючих від усіх працюючих у матеріальному виробництві [3]. У зв'язку із цим, цей вид економічної діяльності потребує більш детального вивчення через дослідження закономірностей галузевої та територіальної структури, формування міжтериторіальних систем та міжрегіональних будівельно-індустріальних комплексів чи інших форм міжрегіонального співробітництва в будівельному секторі економіки України. Такі міжрегіональні економічні зв'язки здатні забезпечити ефективне використання ресурсів, територіальний поділ праці, спеціалізацію та кооперацію виробництва, взаємозалежність виробничих комплексів, оптимізувати структуру регіональних економік, зменшити територіальну диференціацію у рівнях економічного розвитку, та створити єдиний економічний простір країни. Саме тому, площиною дослідження виступають міжрегіональні економічні зв'язки, ключові характеристики, які їх визначають, чинники впливу на формування міжрегіональних економічних зв'язків, їх значення у будівельному секторі України.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Огляд сучасної літератури дозволив зробити висновок, що науковцями дещо ототожнюються та підміняються поняття «міжрегіональні економічні зв'язки» (В. Євдокименко, Я. Жовнірчик, В. Глушкова, Є. Плісецький, С. Покропивний, І. Сторонянська, І. Яскал), «міжрегіональне економічне співробітництво» (О. Бабінова, С. Бурбело, О. Клімович, Н. Мікула, І. Попова), «міжрегіональна економічна інтеграція» (В. Євдокименко, І. Сторонянська, І. Яскал).

Цілі статті. Визначимось із гносеологією змістового наповнення поняття «міжрегіональні економічні зв'язки».

Таблиця 1.1.

Гносеологія понять «міжрегіональні економічні зв'язки», «міжрегіональне економічне співробітництво», «міжрегіональна економічна інтеграція»

Автор (автори)	Зміст поняття	Визначальні ознаки (характеристики)
1	2	3
Міжрегіональні економічні зв'язки		
С. Плісецький, В. Глушкова [4]	...система економічних відносин та інтересів регіонів, які розвиваються в процесі діяльності суспільного виробництва та інтенсивної інтеграції регіональних ринків в рамках загальнонаціонального, виробничих ланцюжків, соціокультурних і гуманітарних контактів.	Система відносин та спільних інтересів
І. Сторонянська [5, 6]	...система економічних відносин та інтересів на регіональному рівні, що формуються і розвиваються у процесі функціонування регіональних господарських систем та зумовлені територіальним поділом праці, наявністю конкурентних переваг та природно-географічних умов	
В. Євдокименко, І. Яскал [7]	...виробнича кооперація між підприємствами різних регіонів; формування потоків товарів між торговельними структурами та зворотних грошових потоків; наявність інформаційних потоків	
Я. Жовнірчик [8]	...об'єкт державного регулювання економічних відносин регіонів, що формуються і розвиваються у процесі функціонування суспільного виробництва матеріальних благ та послуг, обумовленої цілим рядом факторів, таких як поглиблення поділу суспільної праці, спеціалізацією виробництва, характером розміщення продуктивних сил із природно-географічними умовами, розвитком інноваційних та інформаційних процесів, демографічною ситуацією і соціальними чинниками	Територіальний поділ праці
С. Покропивний [9]	...саме поділ праці диференціює процес виробництва, зумовлює глибину його спеціалізації, формує галузеву структуру, забезпечуючи тим самим високу ефективність індустріального розвитку	

Продовження таблиці 1.1.

1	2	3
Міжрегіональна економічна інтеграція		
I. Сторонянська [5]	...процес зближення, взаємопроникнення і зрощення відтворювальних процесів суб'єктів господарювання двох і більше регіонів, що перетворює їх на цілісний господарський механізм, на міжрегіональну економічну систему	Процес зближення територій
Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера [10]	...формування стійких всесторонніх зв'язків між національними господарствами двох або більше країн, в ході якого здійснюється взаємопроникнення, зрощення процесів виробництва, наукова співпраця, утворення тісних господарських, науково-виробничих і торгових зв'язків	
В. Євдокименко, І. Яскал [7]	...процес поглиблення різноманітних виробничо-ресурсних взаємозв'язків між суб'єктами регіональної економіки на умовах взаємовигідності	Процес поглиблення зв'язків
Міжрегіональне економічне співробітництво		
Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво [11]	...діяльність, спрямована на започаткування відносин між територіальними громадами та органами влади двох або більше договірних сторін, включаючи укладання між територіальними громадами та органами влади інших держав угод про співробітництво	Сукупність нових відносин
Н. Мікула [12]	...взаємоузгоджена діяльність, спрямована на започаткування відносин між територіальними громадами та властями двох або більше договірних сторін, крім відносин транскордонного співробітництва між сусідніми органами влади, разом з укладанням між територіальними громадами та органами влади інших держав угод про співробітництво	

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія "Регіональна економіка". – Випуск 15 (59). – Редкол.: відп. ред. д-н. професор Д.Д. Ковальська. – Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2018. – 292 с.

Продовження таблиці 1.1.

1	2	3
В. Євдокименко, І. Яскал [7]	...сукупність взаємозв'язків між окремими за статусом суб'єктами регіональної економіки, що представляють різні регіони	Сукупність економічних зв'язків
О. Клімович [13]	...процес формування системи стійких взаємовигідних зв'язків між територіальними громадами та владою двох або декількох регіонів як усередині держави, так і за її межами, що визначають коло учасників та зміст співпраці в різних сферах суспільного життя на основі синергетичного ефекту від нарощення їх конкурентних переваг	
І. Попова, С. Бурбело [14]	...взаємоузгоджена діяльність як усередині держави, так і за її межами органів державної влади, органів влади адміністративно-територіальних одиниць, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, громадських організацій, яка здійснюється на підставі чинного законодавства з метою вирішення спільних економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших питань	Взаємоузгоджена діяльність територіальних утворень
О. Бабінова [15]	...взаємоузгоджена діяльність органів влади двох або декілька регіонів як усередині держави, так і за її межами, що спрямована на спільне вирішення питань економічного, соціального, культурного, екологічного розвитку даних територій із широким залученням місцевої спільноти	

Економічні науки: збірник наукових праць Львівського національного технічного університету – Серія “Регіональна економіка”, – Випуск 15 (59). – Редакція: відп. ред. д-р.н. професор Л.Л. Ковалівська. – Львів: ІВВ Львівського НТУ, 2018. – 292 с.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У таблиці 1.1. наведено гносеологію даних понять.

Вищепроведений огляд літератури дозволяє зробити висновок про різне змістове наповнення даних понять та про їх ієрархічну взаємоузгодженість в термінологічному апараті. Трактуювання міжрегіональних економічних зв'язків вимагає встановлення межі та ієрархічності між співробітництвом та інтеграцією. І. Сторонянська у своїх роботах установила: «Межа, що відокремлює інтеграцію від нижчих стадій взаємозв'язаності економічних систем, проходить там, де економічна відкритість і взаємодії переходять у взаємопроникнення і переплетення територіальних процесів соціального відтворення» [5], а кількісний поріг, що відділяє інтеграцію від доінтеграційних процесів у кожному випадку може бути встановлений лише емпірично, з урахуванням конкретних умов того чи іншого регіону, тієї чи іншої сфери відтворення [7, с.18]. Виходячи зі змістових ознак (характеристик) взаємозв'язок понять «міжрегіональні зв'язки», «міжрегіональне співробітництво» та «міжрегіональна інтеграція» наведено на рисунку 1.1.

Отож, як бачимо, міжрегіональні економічні зв'язки є первинною ланкою в даному ієрархічному ланцюгу та виступають передумовою забезпечення міжрегіонального економічного співробітництва. На етапі формування міжрегіональних економічних зв'язків територіальні утворення диференціюються за рівнем розвитку, де існує просторова неоднорідність у факторах виробництва та ресурсах. За умови формування системи відносин та спільних інтересів, посилення економічної взаємодії між регіонами держави можна буде досягти вищих стадій та форм інтеграційного розвитку.

В свою чергу, міжрегіональне економічне співробітництво спрямоване на формування нових економічних зв'язків як в межах окремих територій, так і міжтериторіальних. Завдяки взаємоузгодженій діяльності територіальних утворень можна буде вирішити проблеми розвитку окремих територій з питань

економічного, соціального, культурного, екологічного та ін. характеру.

Рис.1. Взаємозв'язок міжрегіональних зв'язків, міжрегіонального співробітництва та міжрегіональної інтеграції (розроблено автором)

Внаслідок міжрегіонального економічного співробітництва можна домогтися забезпечення міжрегіональної інтеграції, яка спрямована на поглиблення економічних зв'язків між територіальними утвореннями. У межах інтеграційних процесів відбуватиметься зближення рівнів розвитку окремих територій. Результатом таких процесів буде формування єдиного економічного простору країни, який поглибить спеціалізацію економіки регіону та територіальний поділ праці, забезпечить економічну безпеку країни та стале економічне зростання територій.

Зважаючи на вищенаведене, пропонуємо виділити такі визначальні характеристики міжрегіональних економічних зв'язків:

- спільні інтереси та цінності між територіальними утвореннями, в результаті чого переплітаються бізнес-процеси, та таким чином, забезпечується територіальний поділ праці і єдиний замкнутий технологічний цикл виробництва;

- наявність потокових процесів, які циркулюють в межах міжрегіональних економічних систем (матеріальні, фінансові, інформаційні тощо);

- емерджентність, яка відображає взаємозалежність та співвідношення властивостей елементів (потокових процесів, бізнес-процесів, ресурсів) міжрегіональних економічних системи, що призводить до видозміни їх якісних та кількісних характеристик.

Висновки. Зважаючи на це, під міжрегіональними економічними зв'язками будемо розуміти систему спільних економічних інтересів та цінностей між територіальними утвореннями (регіонами), в межах якої циркулюють взаємозалежні (емерджентні) потоки (ресурси), забезпечуючи при цьому територіальний поділ праці, її спеціалізацію та кооперацію, результатом чого стане стале економічне зростання територій та їх інтеграція в єдиний економічний простір країни.

1. Global Competitiveness Index. Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-018/competitiveness-rankings>.

2. Украина в рейтинге глобальной конкурентоспособности ВЭФ – топтание на месте. Режим доступу : <http://newsep.com.ua/new/104>].

3. Бурка В.Й. Об'єкт, предмет і завдання будівельної індустрії як наукової дисципліни та особливої галузі господарства / В.Й. Бурка // Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип.483. – С.66–69.

4. Региональная экономика. Учебник [Электронный ресурс] / Под ред. Е.Л.Плисецкого, В.Г. Глушковой // Режим доступу: https://stud.com.ua/49700/ekonomika/regionalna_ekonomika

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 15 (59). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Л.Л. Ковальська. – Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2018. – 292 с.

5. Сторонянська І. Міжрегіональні інтеграційні процеси в Україні: Тенденції та перспективи розвитку / Ірина Сторонянська. – Львів: ІРД НАН України, 2009. – 392 с.;

6. Сторонянська І.З. Міжрегіональна інтеграція в Україні: Монографія / І. Сторонянська, С. Шульц. – Львів, Арал, 2007. – 292 с.

7. Євдокименко В.К. Особливості регіонального регулювання економічної інтеграції: Монографія / В.К. Євдокименко, І.В. Яскал // Чернівці: Прут, 2011. – 256 с., С.22.

8. Жовнірчик Ярослав Федорович. Державне регулювання розвитку регіонів України в умовах посилення міжрегіональних економічних зв'язків: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня докт. наук з держ. управл.: спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня. Миколаїв – 2011. – 44 с.

9. Покропивний С.Ф. Регулювання територіального розвитку: стратегія і ефективність / С.Ф. Покропивний, В.М. Колот // – К.: КНЕУ, 2003. – 352 с.

10. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / Під ред. Р. Дяківа. – К.: Міжнародна економічна фундація, 2000; Інтернет-гlossарій. Режим доступу: <http://glossary.ru>.

11. Протокол №2 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або органами влади, який стосується міжтериторіального співробітництва. 5.05.1998. Страсбург.

12. Мікула Н.А. Транскордонне співробітництво / Н.А. Мікула, В.В. Толкованов. – Київ., видавництво «Крамар», – 2011. – 259 с.

13. Клімович О. Зміст та форми міжрегіонального співробітництва / О. Клімович // Економічний аналіз. 2013. – Вип.12. – Ч.1. – С.145–149.

14. Попова І.А., Бурбело С.О. Роль міжрегіонального співробітництва в активізації регіонального розвитку / І.А. Попова, С.О. Бурбело // Проблеми і перспективи розвитку економіки і управління. – 2014. – С.64–68.

15. Бабінова О. Міжрегіональне співробітництво: зміст, форми, роль та проблеми реалізації в Україні [Електронний ресурс] / О. Бабінова // Державне управління та місцеве самоврядування. — 2011. — Вип. 4(11). – Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_04\(11\)/11boopr.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_04(11)/11boopr.pdf) С.38